

Nr 398.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet och till Åland; given Stockholms slott den 30 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels för bestridande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst 1,360,750 kronor;

dels ock för bestridande av kostnader för expeditioner till Åland under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst 485,500 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Erik Palmstierna.

*Utdrag av protokollet över sjöförvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om beredande av ersättning för de kostnader, som föranletts av vissa under år 1918 anbefallda expeditioner till finska fastlandet och till Åland, samt anförde därvid följande.

Expeditioner
till finska
fastlandet.

Enligt nådigt brev den 30 januari 1918 föreskrev Kungl. Maj:t, att en expedition skulle i enlighet med de närmare bestämmelser, som i kommandoväg utfärdades, avgå till finska fastlandet för hemförande av därstädes vistande svenska undersåtar, vilka med anledning av där rådande förhållanden önskade återvända till Sverige. Därjämte medgavs att, sedan samtliga svenska undersåtar, som önskade återvända till Sverige, beretts plats ombord å expeditionens fartyg, jämväl norska och

danska ävensom, efter av chefen för sjöförvarsdepartementet i varje särskilt fall lämnat tillstånd, andra främmande undersåtar finge medfölja, i den mån utrymmet det medgäve. För ifrågavarande expedition skulle användas kanonbåten Svensksund och i enlighet med bestämmelserna i kontrakt mellan marinförvaltningen och Stockholms stads hamnstyrelse, dagtecknat den 27 oktober och den 13 november 1913, angående anskaffande av en isbrytare, tagas i anspråk Stockholms stad tillhöriga ångfartyget Isbrytaren II ävensom förhyras två handelsfartyg. Tillika föreskrevs i berörda nådiga brev bland annat, att samtliga av expeditionen föranledda kostnader skulle av marinförvaltningen särskilt bokföras samt med omhänderhavande medel förskjutas, för att, sedan propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1918 blivit av riksdagen prövad, hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

Sedermera har genom nådigt brev den 1 februari 1918, med anledning av utav Stockholms stads hamnstyrelse gjord invändning mot att ångfartyget Isbrytaren II ställdes till förfogande med hänvisning till berörda kontrakt, befälhavaren över ifrågavarande expedition bemyndigats att i enlighet med bestämmelserna i lagen den 24 maj 1895, angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, taga ifrågavarande ångfartyg i anspråk för omförmälda ändamål, varvid emellertid Kungl. Maj:t förbehållit sig att vid laga prövning av de ersättningsanspråk, som hamnstyrelsen kunde komma att framställa i anledning av fartygets användande, göra gällande den rätt, som jämlikt förenämnda kontrakt kunde tillkomma kronan.

Vidare föreskrevs enligt nådigt brev den 8 februari 1918, att för ifrågavarande ändamål skulle avgå ytterligare det antal expeditioner, som för ändamålet kunde befinnas erforderligt. Kostnaderna för dessa expeditioner skulle jämväl bestridas och anmälas till ersättande på förut angivet sätt.

På grund av berörda nådiga brev den 30 januari och den 8 februari 1918 hava avgått tre särskilda expeditioner till finska fastlandet. Vid dessa expeditioner, vilka destinerats till Mäntylouto i Finland, hava överförts till Sverige tillhoppa 1,474 personer. Chef för expeditionerna har varit kommandörkaptenen av 1. graden friherre L. Åkerhielm.

Med anledning av de på Åland uppkomna förhållandena föreskrev Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 13 februari 1918, att en expedition skulle avgå till Åland för avhämtande av de svenska undersåtar och ålänningar, vilka önskade bliva överförda till Sverige, varjämte medgavs, att för ifrågavarande expedition finge förhyras erforderligt antal handelsfartyg ävensom jämlikt berörda lag den 24 maj 1895 tagas i anspråk

Expeditioner
till Åland.

Isbrytaren II. Härav föranledda kostnader skulle av marinförvaltningen särskilt för sig bokföras samt av ämbetsverket med omhänderhavande medel förskjutas, för att, sedan propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1918 blivit av riksdagen prövad, hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

På grund av upprepade framställningar om svensk skyddsvakt å Åland beslöt Kungl. Maj:t den 18 februari 1918, att dit skulle avgå 125 man stammanskap av marinen (kustartilleriet)* jämte erforderligt antal officerare och underofficerare, samt att för ändamålet skulle förhyras ett handelsfartyg och tagas i anspråk Isbrytaren II.

Genom senare vid särskilda tillfällen meddelade nådiga beslut har medgivande lämnats till förhyrande av ytterligare det antal fartyg för transporter till och från Åland, som av omständigheterna påkallats.

Vid dessa expeditioner hava intill den 21 april 1918 från Åland till Sverige överförts dels 579 flyktingar av skilda nationaliteter, dels 469 man av finska sydvästra armén och dels 258 man av den på Åland förlagda ryska garnisonen. Den först utrustade expeditionen till Åland har stått under befäl av kommandörkaptenen av 2. graden H. Åkermark.

Beträffande de åtgärder i övrigt, som från svensk sida vidtagits med hänsyn till förhållandena på Åland, har genom min försorg den 6 mars 1918 från trycket utgivits en redogörelse, vilken jämväl tillställts riksdagens ledamöter. Häri har omförmålts, bland annat, att mellan representanter för den åländska befolkningen och för den på Åland förlagda ryska garnisonen den 21 februari 1918 slutits en överenskommelse under förmedling av representanter för den svenska regeringen; och har Kungl. Maj:t den 23 i samma månad förordnat dåvarande kaptenen H. O. Elliot att i enlighet med berörda överenskommelse fullgöra däri angivna åliggande såsom militärkommisarie på Åland.

Ämbets-
skrivelse till
marinförvalt-
ningen den 18
mars 1918.

Genom ämbetsskrivelse den 18 mars 1918 anmodades marinförvaltningen att så skyndsamt som möjligt inkomma med till huvudposter specificerad uppgift å kostnaderna särskilt för expeditionerna till finska fastlandet och särskilt för expeditionerna till Åland, under iakttagande därvid bland annat, att kostnaderna för expeditioner, som avgått till finska fastlandet, icke skulle, även om expeditionerna därvid angjort Åland, till någon del belasta Ålandsexpeditionerna, samt att kostnaderna, i den mån de ännu icke kunde till siffran uppgivas, borde så noggrannt som möjligt beräknas och i uppgiften angivas med förslagsvis upptagna belopp.

Marin-
förvaltningens
skrivelse den
19 april 1918.

Med anledning härav har marinförvaltningen med skrivelse den 19 innevarande april överlämnat de begärda uppgifterna, vilka äro av följande innehåll:

Uppgift å kostnaderna för anbefallda expeditioner till finska fastlandet:

Utgifter i marinförvaltningen:

Rederiaktiebolaget Svea, enligt räkningar för för- hyrda båtar, proviant m. m.	kr. 797,310: 32
Statens krigsförsäkrings- kommission, premier.....	» 155,884: 25
Kommendörkaptenen Åker- hielm, diverse kostnader	» 25,000: —
Stockholms hamnstyrelse, räkningar	» 300,454: 41 kr. 1,278,648: 98
Avgå influtna	» 7,513: 25 kr. 1,271,135: 73

Utgifter vid flottans station i Stockholm:

genom stationsbefälhavaren:

diverse kostnader	» 6,504: 76
-------------------------	-------------

genom varvschefen:

utlämnade kol	kr. 197,191: 84 »
å varvet utförda arbeten m. m.	» 44,122: 11 » 241,313: 95
	Summa kronor 1,518,954: 44

Uppgift å kostnaderna för anbefallda expeditioner till Åland:

Utgifter i marinförvaltningen:

Rederiaktiebolaget Svea, enligt räkningar för förhyrda båtar, pro- viant m. m.	kr. 152,039: 26
Statens krigsförsäkrings- kommission, premier »	59,085: —
Kommendörkaptenen Åkermark, diverse kostnader	» 10,000: —
Stockholms hamnstyrelse, räkning kr. 123,688: 31	
D:o d:o..... »	79,000: — » 202,688: 31
Diverse	» 3,431: 30 kr. 427,243: 87
Avgå influtna	» 1: 95 kr. 427,241: 92
	Transport kronor 427,241: 92

Transport kronor 427,241: 92

Utgifter vid flottans station i Stockholm:

genom stationsbefälhavaren:

diverse ..... kr. 65: 35

genom varschefen:

kolkostnader ..... kr. 27,096: 92

Stockholms transport- och bogseringsaktiebolag, förhyrande av bogseringsångfartyget Hero .....

» 25,233: —

å varvet utförda arbeten m. m. .... » 4,576: 11 » 56,906: 03

Utgifter vid Vaxholms kustartilleriregemente:

diverse ..... » 128: 73

Utgifter vid kustartilleridetachmentet på Åland:

utgifter i februari ..... kr. 4,366: 06 kr.

återstående utgifter,^{*)} förslagsvis upptagna till .....

» 100,000: — » 104,366: 06

Kommendörkaptenen Elliot, utgifter ..... kr. 3,000: —

» » återstående ut-

gifter, förslagsvis upptagna till ..... » 18,000: — » 21,000: —

Summa kronor 609,708: 09

Ifrågavarande kostnader hava, enligt vad marinförvaltningen anmält, uppgivits i den mån de hittills vore av ämbetsverket kända eller förslagsvis kunnat beräknas. Vidare har marinförvaltningen meddelat, att av Stockholms hamnstyrelse debiterade belopp, upptagna i förstnämnda uppgift till 300,454 kronor 41 öre och i sistnämnda uppgift till 202,688 kronor 31 öre, icke vore slutgranskade samt att särskilt med hänsyn till förutsättningarna, under vilka Isbrytaren II för ändamålet tagits i anspråk, ännu icke kunde avgöras, i vad mån dessa belopp vore av beskaffenhet att kunna godkännas till betalning.

Då beträffande åtskilliga av de i omförmälda uppgifter ingående posterna närmare upplysningar synts mig erforderliga, har marinförvaltningen, på min anmodan, den 24 och 26 innevarande april överlämnat följande tre promemorior:

^{*)} Dessa utgifter avse tiden mars—december 1918 (jfr promemoria nr 2, sid. 8).

P. M.

(Nr 1.)

rörande kostnaderna för expeditionerna till finska fastlandet:

Kostnaderna upptagas i förut lämnad uppgift till	kr. 1,518,954: 44
Av kommendörkaptenen Åkerhielm är numera återbetalt.....	kr. 16,212: 39
Stockholms hamnstyrelsens räkning för Isbrytaren II, som slutar å ett sammanlagt belopp å kr. 379,454: 41, varav här ingå kr. 300,454: 41, torde eventuellt komma att minskas med omkring 179,000 kronor, varav på dessa expeditioner belöpa	» 142,000: — » 158,212: 39
	<u>Summa kronor 1,360,742: 05</u>

P. M.

(Nr 2.)

rörande kostnaderna för expeditionerna till Åland:

Kostnaderna upptagas i förut lämnad uppgift till ...	kr. 609,708: 09
Av kommendörkaptenen Åkermark är numera återbetalt.....	kr. 7,224: 82
Stockholms hamnstyrelsens räkning för Isbrytaren II, som här ingår med 79,000 kronor, torde eventuellt komma att för dessa expeditioner minskas med	» 37,000: — » 44,224: 82
	<u>Summa kronor 565,483: 27</u>

I posten »diverse» under rubriken »Utgifter i marinförvaltningen» ingå följande kostnader:

Stockholms transport- och bogseringsaktiebolag, förhyrande av bogseringsångfartyget Hero.....	kr. 2,700: —
Maskinaffären Royal Standard, skrivmaskin.....	» 681: 30
C. E. W. Eckerström, flygspaning	» 50: —
	<u>Kronor 3,431: 30</u>

Posten »diverse» under rubriken »Utgifter genom stationsbefälhavaren» utgör resekostnad för marinintendenten E. Öfverberg.

Såsom »återstående utgifter» för kustartilleridetachmentets förläggning på Åland har förslagsvis upptagits 100,000 kronor, beloppet beräknat under förutsättning att detachmentet skulle komma att kvarligga till utgången av år 1918.

P. M.

(Nr 3.)

rörande kostnaderna för kustartilleridetachmentet på Åland:

Utgifter i februari	kr. 4,366: 06
» » mars	» 5,741: 06
	<hr/>
	kr. 10,107: 12

Om utgifterna för april, med hänsyn till att en del större utgifter före återvändandet möjligen förekomma, beräknas till..... » 10,000: —

och summan härav ..... kr. 20,107: 12

avrundas uppåt till 25,000 kronor, skulle sålunda det beräknade beloppet, 100,000 kronor, för kustartilleridetachmentet på Åland kunna minskas med 75,000 kronor till 25,000 kronor, detta under förutsättning att hemtransporten sker med kronans fartyg.

Departementschefen.

Med avseende å ifrågavarande expeditioner vill jag till en början nämna, att det vid anbefallandet av desamma varit avsett, att därmed förenade kostnader skulle bestridas av det förslagsanslag av 500,000 kronor, som i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag äskats på ordinarie stat vid sidan av huvudtitlarna för bestridande av oförutsedda utgifter. Då emellertid expeditionerna till finska fastlandet på grund av den stora tillströmningen av flyktingar från Finland tagit en väsentligt större omfattning, än som vid den första expeditionens utrustande förutsatts, och jämväl expeditionerna till Åland med anledning av kända förhållanden kräft avsevärt längre tid, än som kunnat förutses, samt därjämte vidtagande av särskilda åtgärder i samband med sistnämnda expeditioner påkallats, hava de kostnader, som härav föranletts, på sätt av den förut lämnade redogörelsen framgår, stigit till avsevärda belopp. Vid bedömandet av storleken av dessa kostnader torde emellertid böra beaktas de betydande risker, varmed ifrågavarande expeditioner under förhandenvarande omständigheter varit förenade och som även visat sig däri, att ett av de därvid använda fartygen förolyckats. Med hänsyn till kostnadernas storlek har det synt mig angeläget att så skyndsamt som möjligt underställa frågan om beredande av medel för täckande av desamma riksdagens prövning.

Jag anhåller nu att något närmare få beröra den föreliggande kostnadsfrågan särskilt i fråga om expeditionerna till finska fastlandet och särskilt beträffande expeditionerna till Åland.

Kostnaderna för ifrågavarande expeditioner till *finska fastlandet*, vilka i marinförvaltningens uppgift den 19 innevarande april upptagits till 1,518,954 kronor 44 öre, hava i ovan intagna promemoria (nr 1) angivits till 1,360,742 kronor 5 öre. Denna reducering har ansetts eventuellt kunna vidtagas med hänsyn till den i § 2 i förenämnda kontrakt mellan marinförvaltningen och Stockholms stads hamnstyrelse intagna bestämmelsen, att kronan äger rätt att i fredstid under den tid, Isbrytaren II är av Stockholms stad utrustad och bemannad för isbrytning, och såvitt ej öppenhållandet av för handelssjöfarten erforderlig ränna härigenom äventyras, få, mot bestridande allenast av kostnader för förbrukade materialier, disponera densamma efter för varje gång mellan Kungl. Maj:t i kommandoväg och hamnstyrelsen träffad överenskommelse. Såsom förut nämnts, har hamnstyrelsen framställt invändning mot att omförmälda fartyg ställdes till förfogande med hänvisning till berörda kontrakt, därvid hamnstyrelsen gjort gällande att, medan ifrågavarande kontraktsbestämmelse avsåge fredliga förhållanden, ifrågavarande expeditioner otvetydigt måste anses innebära vidtagande av åtgärd, som orsakats av krigstid. Med anledning av denna invändning har Kungl. Maj:t bemyndigat befälhavaren över expeditionerna till finska fastlandet att i enlighet med rekvisitionslagen av den 24 maj 1895 taga fartyget i anspråk. Härvid har emellertid Kungl. Maj:t förbehållit sig att vid laga prövning av de ersättningsanspråk, som hamnstyrelsen kunde komma att framställa i anledning av fartygets användande, göra gällande den rätt, som jämlikt förenämnda kontrakt kunde tillkomma kronan.

Det synes mig, att man i sakens nuvarande läge bör räkna med tillämpning på förevarande fall av nyssnämnda kontraktsbestämmelse; och då jag icke heller i övrigt har något att erinra mot den av marinförvaltningen under denna förutsättning uppgjorda kostnadsberäkningen, torde kostnaderna för ifrågavarande expeditioner böra upptagas till det i förutnämnda promemoria (nr 1) angivna beloppet, 1,360,742 kronor 5 öre eller i avrundat tal 1,360,750 kronor.

Vidkommande därefter kostnaderna för expeditionerna till *Åland*, vilka kostnader i marinförvaltningens uppgift den 19 innevarande april beräknats till 609,708 kronor 9 öre, läres med avseende å Stockholms stads hamnstyrelsers ersättningskrav för Isbrytaren II enahanda betraktelsesätt rörande tillämpligheten av § 2 i omförmälda kontrakt få göra

sig gällande som beträffande expeditionerna till finska fastlandet. Häri-
genom skulle kostnaderna, i enlighet med förut intagna promemoria
(nr 2), nedbringas till 565,483 kronor 27 öre. Jag anhåller vidare få
erinra, att den av Stockholms stads hamnstyrelse framställda, i nyss-
nämnda uppgift angivna fordran på 123,688 kronor 31 öre avser för-
hyrning av det staden tillhöriga mindre isbrytarfartyget. Därjämte vill
jag meddela, att det på Åland för närvarande förlagda kustartilleri-
detachmentet, för vilket i berörda uppgift för tiden mars—december
1918 upptagits en förslagsvis beräknad kostnad av 100,000 kronor,
kommer att, enligt vad nu är avsett, på flottans fartyg hemtransporteras
under tiden intill mitten av nästkommande maj månad. Marinförvaltningen
har, i ovan intagna promemoria (nr 3) förutsatt att, därest hemtransporten av
kustartilleridetachmentet skedde vid april månads slut, berörda belopp
av 100,000 kronor skulle kunna minskas med 75,000 kronor till 25,000
kronor. Vid uppgörandet av nyssnämnda promemoria har emellertid
marinförvaltningen i omförmälda 100,000 kronor inberäknat utgifterna
vid kustartilleridetachmentet för februari månad, 4,366 kronor 6 öre,
under det att så icke skett i uppgiften av den 19 innevarande april.
Då marinförvaltningens beräkning i sistnämnda uppgift synes mig böra
följas, torde berörda summa av 25,000 kronor böra minskas till i runt
tal 20,000 kronor, vilket belopp synes bliva för ändamålet tillräckligt, även
om hemtransporten av detachmentet äger rum vid den nu avsedda
något senare tidpunkten. Kostnaderna för expeditionerna till Åland
torde i enlighet med vad sålunda anförts böra upptagas till (565,483,27
— 80,000) eller i avrundat tal 485,500 kronor.

För bestridande av omförmälda båda belopp, 1,360,750 och 485,500
kronor, torde böra äskas anslag å motsvarande belopp på tilläggsstat
för år 1918. Anslagen torde böra erhålla natur av förslagsanslag, högst.

Om beredande av medel för täckande av ifrågakvarande båda belopp
kommer chefen för finansdepartementet att framdeles under riksdagens
lopp framställa erforderligt förslag.

Jag vill slutligen i detta sammanhang erinra, att innevarande års
riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, för bestridande av kostnader
för utförande av bevakningstjänst å Åland å tilläggsstat för år 1918
under fjärde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl.
Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst 1,360,750 kronor;

dels ock för bestridande av kostnader för expeditioner till Åland under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst 485,500 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.
